

NOVO VRIJEME

List za učitelje i prijatelje narodne prosvjete

Izdavatelj i odgovorni urednik: Danilo Petranović.

» Izlazi 15. i zadnjeg dana svakog mjeseca. — Štampa se u «Zadružnoj Štampariji Ugo Fosco i dr.» u Šibeniku

» Cijena je listu: Za Austro-Ugarsku, Bosnu i Hercegovinu K. 6 na god. Za sve ostale zemlje na god. franaka 8. Surazmjerno na pò i na četvrt godine. — Plativo i utuživo u Šibeniku. —

« Pretplata i oglasi šalju se administraciji „Novog Vremena“, a rukopisi uredništvu. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

ПИСМЕНОСТ У ДАЛМАЦИЈИ

Радећи на пољу народног просвјетивања и живећи у непосредном и непрекидном додиру с народом, ми смо наша опажања много пута маркирали, да их до згоде изнесемо, како би се ова свестрано испитала, а у исто доба и попунила ондје, гдје је нужда.

При овим разматрањима, опазили смо, да је први, најважнији и најнужнији услов за народно просвјетивање, ширење писмености. — Али, у овоме смо управ понајслабљи, јер је у нас данас број писмених људи одвећ мали и незнатан.

У оскудици новијих података припућени смо, да се послужимо службеном статистиком пучанства још од г. 1885, коју је издао Земаљски Одбор у Задру. По тој статистици било је године 1895. у Далмацији 476,101 становника. Од ових умјели су читати и писати 51,057. Неписмених је било 425,045 становника. Ако ове бројке сведемо на постотке, произлази: *писмених* 10.7%; *неписмених* 89.3%.

Истина, да је од тога доба протекло доста времена и да се умножило становништво наше покрајине и повећао број пучких школа у приличној мјери. Али, изгледа, да ни то није било довољно за сузбијање неписмености, јер још и данас уза сав овај

прираст можемо од прилике рачунати, да је у Далмацији укупно скоро 80% неписмених. Ако овај број доведемо у сvezу са размјером становништва, које обитава по градовима, нарочито уздуж приморја, онда разлика у писмености показује се управ неприродна и ненаравна прама загорским мјестима и селима, гдје, или нема никакве писмености, или је она посве ријетка.

Кад се зна, да је писменост најпречи услов за културно напредовање једнога народа, онда тај факт, да у нас има тако мали број писмених људи, мора забринути сваког правог родољуба.

Не намјеравамо упуштати се у потанкости, а да докажемо нужду просвјете и ширење писмености, као и штету, што постизава народ и појединце, који су у овом напредном вијеку лишени овога знања и вјештине, јер је ово свакоме познато.

Свак п. п. зна, да су у нас злочиштва, пијанство, освете, крађе, палевине итд. понајвише у оним крајевима, гдје је писменост мања. Лош одгој, којему је клица у незнању, чини нашега иначе даровитог земљака, да је неупућен и неспособан за сваки рад, гдје се захтијева више спреме, а по том и веће добити. Он није за то, не што није вољан ни способан, већ што му недостаје школе и науке.

У тешким економ. приликама, у којима се налази наша покрајина, не можемо рачунати на брзи напредак просвјете подизањем школа, на властито у спроманим и огољелим крајевима, све дотле, док држава не преузме на се школе, или барем не дотира их таквом субвенцијом, да се оне могу успостављати и ширити без бојазни какове запрјеке по свима нашим предјелима без раздике.

Постотак писмених људи зависи од броја школа. Према томе је отварање и подизање школа, без сумње

једини прави пут за ширење писмености у народу.

Док се сва наша мјеста, или барем она главнија намире школом, као нужно средство за ширење писмености, које се у невољи може згодно употребити, ми бисмо били мишљења, да наше аутоном. власти устроје *курсе* за обуку неписмених у писмености, а да овај користи потхват повјере уз пристојну награду учитељима, који би у доколици могли себи привредити малу награду, а у исто доба користити народу.

JELICA BELOVIĆEVA:

Narodni ornamenti u školi *)

Što sam rekla o velikoj uzgojnoj vrijednosti naših krasnih narodnih *priča*, to vrijedi i za naše narodne motive, koji kod nastave u crtanju i ručnom radu, mora da zauzimlju važno mjesto.

Sa modernim pokretom nastave u crtanju dade se vrlo lijepo spojiti i njegovanje našega narodnoga duha. Razgledavala sam crtarije učenika gosp. Vjek. Košćevića, jednoga od glavnih pobornika te ideje u Hrvatskoj. Njegovi djaci crtaju po prirodi, a ne po dosele uobičajenim šablonima. I ne znajući za to — i nehotice dakle — nacrtalo je mnogo djače pravi i lijepi narodni ornament. Crtalo je iz duše svoje, iz one slavenske duše, koja je radila toliko krasnih i posve zasebnih ornamentalnih oblika! Ganuta gledala sam u te likove tako drage i tako *naše!*

Dosele činile su naše škole upravo protivno: zabunjivale i svezale su učenike, već prije nego što su oni stigli do samosvijesti. Svezale su ih u tuđinske temate i šablone, a slomile im narodne talente u klici, turajući ih u neprirodne i našoj duši *tuđe* forme.

Tudi „Musterbilder“-i neke izlete iz naših škola, nit oni trebaju hrvatskoj i srpskoj vezilji, niti su potrebni u nauci crtanja za obadva spola.

Ali odakle uzeti pregledalice i albunce,

po kojima ćemo njegovati naše lijepe ornamente u školi? Takovih albuma — na žalost — još nemamo, pa svaki nastavnik (za sada) mora da ga sam složi i to iz teoret. djela o vezovima²⁾ i sa originalnih narodnih radova (iz vezova i rezbarija). Jedini „Mladi Istran“ donosi narod. ornamente, koji mogu poslužiti za početak i primjer u tom pravcu rodoljubnoga rada.

Prijatelji Dalmacije, u visokim bečkim krugovima iznijeli su na svijet već više njemačkih, pa i engleskih djela o ljepoti *naše narodne Vite*; ali popularne knjige na srpskom ili na hrvatskom jeziku još nijedne. To je šteta! Dvorski savjetnik, vitez Vuković, pa profesori: Ante Vučetić, Vid Vukasović - Vuletić, Pavao Burić i knjiž. Bruck-Auffenberg obećali su, da će se zauzeti, da dobijemo takovo izdanje, koje bi i za naše škole bilo dobra pripomoć. A moram ovdje napomenuti i revne dalm. učiteljice Jelku Miš, pa Nike Balarin i Crnini Fern., pa uč. Stjepana Rocu, koji davno rade o tome u duhu, kojim bi trebala, da diše sva divna naša Dalmacija!

1) Vidi moju radnju u 3. broju „Nov. Vr“.

2) „O razvoju tekst. umjet. u Hrvata i Srba“. Napis. Jel. Belovičeva, izdanje jugoslav. akademije u Zagrebu. — „Vezovi iz Konavljia i Knina“. Nap. Vid Vuletić-Vukasović, g. 1904 i 1906. Izdanje akademije u Beogradu. — „Mala vezilja“ - Vidujević, Zagreb.

U škole u Hrvatskoj prodrla je već lijepim uspjehom ova misao. Posljednih deset godina bila sam kod svakog hrvatskog bana i kod svakog šefa nastave i nijesam mirovala, dok narodnim ornamentima nijesam osvojila ono mjesto u školi i u čitavom narodnom životu, koje ih i ide. Revnom radniku na tom polju šefu firme Berger dala je vlada veliku subvenciju, a za školu odlučila je još g. 1905. izdati sjajan i skupocjen album, onakav od prilike kao što su raspačani Layevi „Jugoslavenski ornamentii“. Da je više

sloge, a manje jala, već bi taj album mogao biti u rukama onih, koji ga tako željno čekaju.

U posestrimi našoj Istri brine se učiteljstvo vrlo zauzetno, da ta misao o njegovanju narodnih ornamentata osvoji istarske škole, a tako rade i u Bosni, pa Slovenci u Kranjskoj.

Naša narodna ornamentika prikazuje narodnu imovinu sa razvojem od više stoljeća. Pa kako bi mogli zamisliti narodni uzgoj, ne osvrćući se na nju sa posve nježnom i vrlo revnom pažnjom?

ИЛИЈА КУТЛАЧА :

Лијепо писање

I.

Пошто многи приговарају данашњој основној школи, да не његује лијепо писање, то ћу се осврнути на те приговоре и показати начин, како би се имала извести реформа, да се постигне лијепо писање. — Писање је вјештина. Све вјештине, макар колико се његовале, не могу се нај боље усавршити, ако чељаде нема за њих и природнога дара.

Да ли школа његује лијепо писање, бива: настоји ли да свако, па имао или не имао дара за ту вјештину, постигне лијепо писање о томе нема двојбе. Јер школи је између осталијех задатака и тај, да свако постигне што је могуће љенше писање. Није дакле оправдан приговор, да школа не његује лијепо писање.

Школа његује лијепо писање, али како, и јесу ли прикладна средства која се употребљавају за то? Ето из овога слиједе два питања, на која треба добро пазити, а та су:

1. Како данашња школа његује лијепо писање?

2. Да ли су прикладна средства, која школа употребљава за његовање лијепог писања?

1. Школа његује лијепо писање на плочици, писанци и задаћници: на плочици од „лапора или шкриљевца“ и „Хартмановој бијелој патент плочици“; на првој се пише писанком а на другој оловком.

Као што учитељу није могуће да добро надгледа ученике док пишу на задаћници и плочици, тако му није могуће да их надгледа ни док пишу на писанци, којој је нај главнија сврха: постигнуће нај љеншег писања, јер тада је учитељ

запослен са другијем осјеком — тада мора да држи непосредно поучавање којем другом осјеку. А то је велика штета, која пријечи, да се постигне лијепо писање.

Треба признати, да је начин којим се данас његује лијепо писање на писанци, мало подесан и посве мало вриједи. Јер, докле год буде поука у лијепом писању одређена као тиха радња, неуправно, посредно поучавање, све докле, не ће се моћи постићи жељени циљ.

Да је то тако сад ћу доказати.

Казао сам, да је учитељ запослен са другијем осјеком док један пише на писанци, те у томе случају немогуће му је пазити оне који пишу. А гдјегод учитељ не може да слободно пазити и поправља писање за вријеме овог предмета, ту је апсолутно немогуће постигнути — како би се хтјело — лијепо писање.

Стотину исправака и упута кашње не вриједи толико, колико би вриједио и сами један при часу писања. Та сви знамо, да више вриједи што учитељ лијепо сједне за клупу и узме учениково перо у руку, док је писање, да му покаже како треба сједити и држати перо при писању, како ли написати слово или ријеч, него да му цијели сат о томе говори, или да му сву писанку ког куће ушара са црвенилом.

Дакле, да буде добар начин на који ће школа његовати лијепо писање, нужно је, да буде за то и сахат за писање на писанци одређен као сахати за управно, непосредно поучавање, макар за II. осјек, тојест 2 и 3 школску годину.

2. Да ли су прикладна средства, која школа употребљава за његовање лијепог писања.

Средства за писање јесу: плочица, писанка, задаћница, писаљка, оловка, перо, мастило и креда.

За лијепо писање, треба да буде писанка и оловка оштра, перо чисто и прилично ново, а креда и мастило, као и споменуто, добре врете. Плоча мора бити чиста и на њој добре црте, а задаћница, осим тога, мора имати добру хартију; док писанка, осим тога, мора да има и добре узорке за писање.

Нај прије љу се осврнути на плочице.

Данас има, како сам прије споменуо, двије врете плочица: од „лапора или шкриљевца“ и „Хартманова бијела патент плочица“. И једна и друга имаде својих мана. — На „лапорној“ се дјеца привикавају на тврдо писање, јер притискују тврдом писаљком по тврдој плочици, што, наравно, много доприноси ружном писању. Премда та иста мана није толико код „Хартманове плочице“, ипак ни ова пије најприкладнија, а нарочито ради тога, што се савим лако поквари, па би требало често нове узимати, а то није добро, особито за наше тежаке.

Сад љу да обратим пажњу на данашње писанке.

Наше данашње писанке нијесу најприкладније, и ако су уређене по методу од лакшега к тежем и од простог к сложеном.

Прва им је мана, што нијесу сва слова по истоме калупу, као у „Буквару“ и „Роџетници“; на пр. у „Буквару“ су слова: г, ж, х, Ж, Х, а у писанци су различита; тако у „Роџетници“ су: з, Џ, Р, В, Р, V једнога кроја, а у писанци су другога, које се на око разликују у форми.

Друга им је мана, што су узорци и на лијевој и на десној страни, док би требало да буду само на лијевој. Тако би

морало бити, ако ћемо да нам поправљање донесе користи, јер онда би се на десној страни писало оно исто што и на лијевој, а то стога, да се све погрешке добро увиде и исправе. Истина, да ово неби смјело бити у свих 8 бројева писанака, него само у 1., 2., и 3., који су темељ осталим бројевима.

Или нешто друго.

Пошто је свима познато, да дјеца пишу љепше оно што виде, да учитељ пред њима напише на црној плочи, или чему другом, — а то ради тога, што ту виде сваки покрет учитељеве руке при писању слова, — нај боље би било, кад би се у 1., 2. и 3. ш. г. употребљавале *писанке без узорака*, а писало би се прама узорку црне плоче, који би учитељ написао прама саставу данашњих писанака бр. 1., 2. и 3, само с том разликом, што би употребљавао имена и реченице дјеци познатије, него што су у данашњим писанкама. Дакле, на тај би начин дјеца вјерније преписивала слова, а сврха би се боље постигла. Ова се тврдња темељи на томе, што увијек дјеца боље пишу кад гледају с црне плоче, него кад пишу по узорку и писанци, или кад преписују из читанке.

Док би овај начин био поеве добар, дотле се онај, што га данас неки учитељи употребљавају, не може одобрити. Ти раде овако: испишу узорке из писанке на црну плочу, па нареду дјеци да гледају с њих, а дјеца, гледајући и на плочи и на писанци исте узорке, нађу се у забуну. Колико ли је тај начин зановетан, толико је и непрактичан. Та онда би паметније било, да учитељ обрне онај сат писања *из посредног у непосредно поучавање*, те - како сам прије споменуо - одмах показује и поправља, пак би онда макар знао за што се мучи.

V. RUSTIA:

Poučavanje u vidu praktičnom

Pouka u pučkoj školi treba da bude *praktična*, s obzira prema onima, kojima je namijenjena, kao sinovima poljodjelaca i zanatlija. Oni su pozvani, da što skorije pristupe k radu. Valja da je praktična i porad cilja, za kojim mora da teži, biva, kako bi dala ljudi, koji će biti kadri *djelovati*, a ne samo funkcionirati.

Nastaje pitanje: U kojoj mjeri i kako pouka mora da bude praktična?

Ona se ne dava budućim poljodjelicima i zanatlijama, već je pouka također temelj koji potrebuje da se razviju šire nauke.

Nije samo da škola pučka pripravlja jednog zanatliju, već ona mora da skalupi *čovjeka*.

Nazirati pri tome jedino ono, što je korisno, bilo bi ne samo da se proizvede zanatnika često puta nesposobna, nego bi

se ti
dice
jalne
koj š
puni.
korisn

u pro
život,
korisn
i srea

raspol
znati:
a odb
dobro
ne gut
postign

S
1

rasplan
stima.
poznati
vjesnič
tresaju
Obarat
gobroj
obrazlo
jednu r
slobodn

2)

djecom
znameni
odraslij
se poko
za što s
radi.

3)

što djec
mačiti
smisao
na redak
osobito,
koji je t

4)

nju. b)
glasoviti

5)

da dijete
brzo.

se tim počinio zločin uvrede naravi. Posljedice moralne i materijalne, osobne i socijalne bile bi teške. — Pouka dakle u pučkoj školi, mora da pripravlja na *život potpuni*. Ona mora da bude toliko *uzgojna i korisna*.

Stoga treba shvatiti riječ „praktičnost“ u proširenom smislu pripreve za potpuni život, putem sticanja poznaia, neposredno korisnih formacija duha (*uzgoj intelektualni*) i srca (*uzgoj moralni*).

Da se postigne ova svrha, učitelj, koji raspolaže veoma kratkim vremenom, mora znati: 1. *birati*, što je korisnije i uzgojnije, a odbaciti jednostavne dokumentacije; 2. *dobro poučavati*, t. j. racijonalnim načinom, ne gubeći nikada s vida cilj, koji se ima da postigne.

Stoga će učitelj:

1) Pri pouci moralnoj: a) Nastojati da rasplamti pomisao djeteta sa živim povjesticima. b) Odabrati osobito kao primjere činâ *poznatih* ili događaja mjesnih, iz okolice, povjesničkih. c) Nastojati da starija djeca pretresaju neke lake *moralne probleme*. d) *Obarati* osobito predrasude, koje su mnogobrojne i raširene. e) Priviknuti dijete da obrazloži čin, prije nego li ga izvede. f) U jednu riječ: pripremiti narodu ljude *moralno slobodne*.

2) Pri pouci građanskoj: a) S mladom djecom i s djevojčicama učiti ono, što je znamenitije. b) Nastojati vrhu svega, kod odraslije, da se privikavaju odredbama i da se *pokoravaju zakonima*, pokazajući shodno za što se ne može i ne smije da drugačije radi.

3) Pri čitanju: a) Čitati jedino ono što djeca mogu dosizati. b) Dobro rastumačiti il bolje nastojati, da djeca nađu smisao nepoznatih im riječi. c) Pripremiti na redakciju putem analize teksta. d) Paziti osobito, da se stvori u djeci *duh kritičan*, koji je tako rijedak.

4) Pri recitaciji: a) Isto kao pri čitanju. b) Odabrati djelâ osobito spisatelja glasovitih i klasičnih.

5) Pri pisanju: a) nastojati prije svega da dijete steče vještinu pisanja dobro i *brzo*.

6) Pri slovnici: a) malo i vrlo malo osvrtanja na pravila, koja se iznimno upotrebljuju, na oblike, koje nijesu česti, na iznimke, koje se rijetko uporavljuju. b) Analizovati prvo *ideju*, pa onda frazu; zatim *glagol podmet, prirok*. c) Semplicirati terminologiju u analizi logičnoj. d) Česte analize oralne. e) Pismom, analizovati riječi pomoćnih, rađe nego li frazâ.

7) Pri pismenim vježbama: a) Izabrati predmete shvatljive djeci, te uzete iz sredine u kojoj žive. b) Odbaciti svaki subjekt, koji ne sili dijete na *kompoziciju*. c) Izvadati kompozicija usmenih. d) U jednu riječ tražiti puno od opažanja i od *kritičnog uma*. e) Za djevojčice: predmeti uzeti iz ženskog života.

8) Računanje i metrički sustav; a) Biranje zadataka s gledišta praktičnog, tačnost i bistrina u primjerima. b) Raspavljanje analitično *pisano*, ne zadovoljiti se samim natucanjem operacija. c) Mnogo napametnog računanja. d) Priviknuti djecu da znadu sebi dati razlog, je li dobiveni rezultat doista racionalan. — e) Pri metričnom sustavu: iste opaske. f) Pokazati kod zgođe odnošaj današnjih mjera sa starim mjerama uobičajenim u mjestu, ali pri tome ne pretjeravati.

9) Pri povijesti: a) Rađe onu naroda, nego li pojedinih ličnosti, al ipak ne propustiti povjest kojega znamenitog vladara. b) *Vrlo malo imena*, a i to samo ona, koja su potrebita za shvaćanje razvoja pojmova, ili koja sintetizuju kakvu znamenitu dobu, ali sve to dobro shvaćeno i dobro uvriježeno u pameti. c) Za djevojčice: naj više se zadržati kod života u obitelji, glasovitih žena kod običaja, i t. d.

10) Pri zemljopisu: a) Polag osnove: zemljopis fizični i izvadak geologije. b) Skupiti u velika pravila, temeljita, zemljopis fizični. c) Malo zemljopisa političkog, vrlo malo željeznica: važniji gradovi. d) Napokon podati pouku razumno, a ne samo mne-moničnu u zemljopisu, i pri tome računati više na samoga sebe, nego li na uobičajene knjige. c) Zemljovidne karte *jednostavne i jasne*, te bez boja.

11) Pri znanostima i poukama stvari: a) Učiti naj više ono što se može praktično

uporavljati u svakidanjem životu (higijenu, poljodjelstvo, industriju). b) Pouka što moguće više eksperimentalna. c) *Nikada držati pouku stvari bez stvari ni slika.*

12) Pri crtanju ; a) vježbe jednostavne i progresivne. b) Ništa koloritâ. c) Zabaciti ravnalo, šestilo i ostalo što spuĉuje ruku više nego li je vježba. d) Raĉunati na ruku i na ruku jedino ; zabaciti sve što je maĉinalno. e) Sa starijom djecom koji snimak iz naravi i to predmeta obiĉajnih i sasvim jednostavnih.

13) Pri pjevanju: a) Vježbanja jednostavna i laka nauĉena slušanjem. b) Zabaciti banalne rijeĉi i turobne ritme. c) Ne vikati.

14) Domaće gospodarstvo, ruĉni rad, pouka u kućanstvu : a) Podavati praktiĉnih spoznaja. b) Obradivati ruĉni rad, kao što i ostalo, prema osnovi zrelo prouĉenoj. c) Malo pletenja, više šivanja a najviše krpenja, ali na polovnoj rubenini, a ne na novoj postavi. d) Naj praktiĉnije iz kućanstva.

(*Journal des Institutens*).

МИРКО ЛЕЖАКЪ :

ЗНАЧАЈ БУКОВИЦЕ У ЈЕЗИЧНОМ ПИТАЊУ

Ko je svemu ovome i оваковом крив ? много разлога, а понајвише сви ми са својим нехајетвом и немаром, сви без разлике ! — И ако се издају нове књиге, и ако „се прерађују и допуњују стара издања“ — тако се обично каже — то ипак, мало или ни мало ову ствар побољшавају. А и како ће, стари извори на основу којих се пишу те књиге, уопће говорећи, слабо се поновним испитивањима претресају прочишћавају и попуњавају ; свака мисао, свака тврдња прима се као аксиом, држи као аманет, који нам је оставио Вук, Даничић, Миклошућ, Јагић и остали учени филолози, а у који нико за живу главу своју не смије такнути исто колико ни у светињу. Тако радећи, мисли се опћенито, да ћемо бити нај достојнији оних управо огромних заслуга наших великих филолога, да ћемо им на тај начин нај боље славу и име узвеличати и међу собом вјечно свјетлим обдржати.

Кoliko је то мишљење исправно, свако може и сам просудити, а ми ћемо само неколике напоменути. — У науци нема ауторитета, што је тачно и истинито, прима се, па ма с које стране и од кога мудраго долазило. Не мислимо и не велимо тиме да не треба цијенити заслуге наших заслужених људи, него напротив, једино строго научним испитивањем и приучавањем обрађенога, постигло би се што се постићи жели : искрена вјечна захвалност великанима и тачни резултати научни. Зар би слава Вуку Даничићу, Миклошићу Јагићу и цијелој осталој часној дружини потамнила, ако би се строгим научним испитивањем уочила погрешка, доказао по који недостатак у њихову раду ? Мислимо и увјерени смо тврдо, не само да не би, него истом на тај начин растворила би нам се

и показала у свој својој величини, она проницавост њихова генија и огромни значај њихових заслуга ! А напoкoн, да се запитамo : зар чoвјeк пa мa кaкo oн бio гeнијaлaн, мoжe ствoрити нeштo сaсвим сaвршeнo, сaздaти дјeлo бeз икaквих пoгрeшaкa ?

Но ми забраднемо поезве, ред је да се повратимо на ствар ! Од куда Буковици та чистота, правилност и свјезина говора ? За што баш су њезини становници од свију других крајева у којима живи, наш народ српски и хрватски, били и јесу нај мање изложени утјецају туђинштине ? То су питања за која би се хтјело врло перо којег од наших уважених научника, а не овако, као што је наше. Ипак мислимо, да нам се неће замјерити ако и у овом погледу, завршимо су двије три ријечи.

Док су југоисточни крајеви, у којима станује наш народ, били у тијесном додиру са византијском културом и са културним елементима ближег истока, дотле су усека западна приморја и до данас задржала јаке утјецаје италијанске културе. Но покрај обиљежених утјецаја, има трагова и других култура, као и билега разних раса и народа, али ти су мање значајни, готово незнатни. Стога се може рећи, да између тих двију означених култура, остала је пространа област патријархалнога живота, у којој је само по гдје - гдје слаби утјецај њихов. У то патријархално подручје спада и Буковица.

Конфигурација и пластика њезина тла, такoвa је, да уз остaлe узрoкe, ишлa је нa рyкy зaсeбнoм индивидуaлнoм oдржaњу и рaзвирaњу стaнoвништвa. Oвo пaк пoтпoмoгнyтo oсeкyдицoм кoмyникaцијa, нeкyлтyрним стaњeм и скрoмним зaхтјeвимa живoтних нaмирницa, није oсeћaлo пoтрeбy

да залази у друге, туђе крајеве, да се мијеша туђим елементима, па је стога готово сасвим очувао своју свјетлост, своју чистоту у свему и свој првобитни тип, обичаје и вјерске церемоније. „У динарској системи збијених венаца и тешке комуникације, настанила су се западна племена српскога народа, остала су била до најновијих времена поглавито сточари и најмање додирнута утицајима културâ“, тако вели чувени наш научник Госп. Др. Јован

Цвијић на страни 151. „Српског Књижевног Гласника, год. 1904., бр. 72.“ (XI. 2.)

Ето што имадох, то и рекох, у сталној нади, да ће које врло перо потакнуто с којемудраго стране, обратити пажњу на ове ретке, па да ће можда зажелити да се на лицу мјеста увјери о реченом; а у ту сврху и латисмо се пера. Боже дај, да не буде узалуд!

У Бивошину селу, на 7 Марта 1908.
п. п. к.

Književni glasnik

„Jadranski biseri“ od Antona Aškerc-a. Čuveni slovenački pjesnik Aškerc, opet je izdao jednu zbirku balada i romanca pod gornjim naslovom. Na ovom polju Aškerc upravo silno nadređuje i pokazuje ne samo silnu fantaziju, ali i jaku pjesničku dikciju. Predmet ovih pjesama sačinjavaju priče gatke bajke, povjestice i druge razne zgone Slovenaca, koji su dnevice u doticaju sa plavim Jadranom. Nego, kod A. Aškerc-a opaža se uopće u posljednje vrijeme, da sa sve većom pjesničkom produkcijom ide u srazmjer padanje vrijednosti njegove poezije. Ovu moju misao potvrđuje ova zbirka pjesama „Jadranski biseri“, u kojoj je on nanizao 54 pjesme dosta zanimivog sadržaja. Prijašnji njegovi radovi i publikacije kao „Primorž Trubar“, i t.d. jesu kud i kamo bolje snažnije i originalnije po svojoj koncepciji i pjesnikovoj individualnosti. Uza sve to, Aškerc je ipak ostao i u „Jadranskim biserima“. Ova po svojoj elegantnoj i laganoj formi ne zaostaju za prvim radovima „Biserima“. Sve ostale njegove knjige naručuju se kod nakladnika Schoventuera u Ljubljani, a stoji poštom 3 K. — m. —

„Mladi Istran“ ušao je već u treću godinu. Uređuje ga J. A. Kraljić, nadučitelj Družbine škole u Malom Losinju. List je podesan za mladi svijet, a sadržina mu je proširena i birana. Osim toga uveo je stalnu rubriku „Mala vezilja“. Mi toplo preporučujemo ovaj lijepi omladinski list, koji stoji na godinu 2 K. Izlazi jednom mjesečno.

„Savremenik“. Izašao je 4. broj ovog mjesečnika „Društva hr. književnika“. Kao i svi brojevi, tako je i ovaj za mjesec April bogat književnim i umjetničkim materijalom. Istaknuti nam je, da je u ovom broju počela izlaziti odulja pripovijest „Alkar“ od našeg vrijednog i originalnog pripovjedača i pedagoškog pisca, učiteija Dinka Šimunovića. Kad bude doštampana cijela pripovijest, tad će se na nju kao i na cjelokopni Šimunovićev književni rad osvrnuti u našem listu naš suradnik i drug g. Stjep. Roca. — Šimunović je osobita pojava u našoj beletristici.

Spisatelji, koji žele, da njihova djela objavimo, neka nam šalju svoje publikacije.

BILJEŠKE

Velike države i prosvjeta. U-Francuskoj ima 39,252,266 stanovnika, a na škole troši na godinu 261 $\frac{1}{2}$ milijona franaka, t. j. na osobu 8 K 90 hel. Austrija ima	26,150,708 stanovnika, a troši za škole 60,549,754 K. ili 2 K. i 28 bel. na osobu. Engleška ima 44,177,000 stan. a troši 46,477,150 funti sterlinga na škole, ili 7 K.
---	--

i 70 hel. na osobu. Rusija (bez Finske) ima 146,419,100 stanov., a u proračunu za 1908 zahtijeva 53,149.088 rubalja za škole, t. j. 36 kopjejava za osobu.

Za Ćesarjev jubilej. U Beču će se osnovati veliki odbor pod inicijativom ministra Becka, koji će se postarati, da se po svoj carevini izvede proslava šezdeset godišnjice vladanja Nj. Vel. na korist sirotne i zapuštene djece. Tako će se i po Dalmaciji osnovati odbori, koji će se pridružiti odboru bečkom. Ideja je lijepa i plemenita, pak joj želimo uspjeha.

Natošević, zove se srp. učit. dioničko Društvo u Novom Sadu, koje je knjižaru M. Popovića otkupilo na svoj račun, pošto je ova nedavno na glasu knjižara, koja je i kod nas imala mušterija zbog nepovoljnih prilika spola pod likvidaciju. Tamošnji učitelji izvršili su jednu rodoljubivu i plemenitu dužnost, zapriječujući svojim požrtvovanjem, da jedna domaća ustanova sa nacionalnim karakterom, ne prođe u tuđe ruke, možda čak dušmanske.

Nema sumnje, da će naši drugovi ovdje u slučaju potrebe knjiga i ost. obratit se *Natoševiću*, koje će ih u svemu tačno i brzo poslužiti. Pomozite svoga!

Pobuđivanje na štednju putem škole. Jedan novi simpatičan način pobuđivanja školske mladeži na štednju, zaveden je kod gradske štedionice na Kral. Vinogradima. Pri stupanju djece u I. razred. osnovne škole podjeljuje štedionica svakome ukusno izradenu knjižicu, u kojoj je kao ulog već pripisana jedna kruna. Na prvoj strani knjižice nalazi se zgodno napisan uvod, koji ima djecu oduševiti za štednju. Ulozi se za vrijeme obavezne školske nastave ne smiju vaditi. Pretprošle godine razdijeljeno je ukupno 979 knjižica, i to 495 dječacima, a 484 djevojčicama. Od 495 dječaka sakupilo je njih 281 K. 9.081.95. od 484 djevojčice njih 283 K. 13.390.24. —, ostatak ovih uloga i o kamatama iznosi K. 21.724.92. Prosječno dakle svaki dječak je uštedio K. 32.72 —, a svaka djevojčica K. 51.35.

Danas je uopće nastala, nužda, da svi

naši pozvani faktori, pak i škola, porade što većma na polaganju uloga i razvijanju štednje. Ovakim postupanjem dava se temelj organizaciji vlastitog kapitala, koji bi se kasnije mogao prikupiti osnivanjem jednog domaćeg centralnog zavoda.

Hrvatska i Slavonija. Kr. Zemaljska vlada izdala je nove propise za ispite zrelosti u gimnazijama i realnim gimnazijama, koji stupaju odmah na snagu, pa će se potom u ljetnom roku ove škol. godine ispit zrelosti u svim ovim zavodima polagati po novim propisima.

Prosvjeta i militarizam. Interesantno je usporediti izdatke pojedinih država, što ih izdaju za školu uz one za militarizam. Tako Engleska izdaje za vojništvo 25% (6% za školu) godišnjega proračuna; Franc. 24% (5%); Njemačka 18% (7%); Danska 11% (3%); Grčka 20% (2%); Italija 9% (1%); Šveska 9% (4%); Austro-Ugarska 9% (2%); Rumunjska 9% (5%); Norverška 8% (4%); Belgija 8% (5%); Švicarska 8% (14%). Iz navedenih brojaka vidimo, da je naj manji razmjernost između izdatcima za školu i vojništvo u Italiji. Jedino Švicarska potroši za škole skoro još jedan put toliko, koliko za kasarne.

Biološka obuka u školi. Biološka nauka pod školastičkim sistemom, sasvim je bila istisnuta iz škola. Taj duh još vlada po svim evropskim školama. Mladić izlazi danas iz srednjega zavoda sa svjedodžbom zrelosti u život, ili kao posvema neupućeni dječak, ili kao iskvareni mladić, koji je u svojoj neupućenosti postradao. Takav neupućeni mladić znade o položaju Troje i o kostimima grčkih junaka deset puta više, nego o svom tijelu i životnim odnosima čovjeka. Napredak znanosti, duh novijeg vremena i njegove potrebe traže, da se biologija uvede u srednje škole. Pruska je u tom pokazala put — ona je prva probila led.

Šmajlova Zologija u prevodu prof. M. Tomića može se dobiti uz cijenu od 5 K. u knjižari I. Rude u Šibeniku, dodajući 20 h. poštarine.